บทที่ 4

การสร้างแบบจำลอง การจำลองผล และการทดสอบแบบจำลอง

การจำลองผลเหมาะที่จะใช้ในการหาคำตอบของระบบที่มีความสลับซับซ้อนมาก ต้องใช้เวลานาน และไม่สะดวกในการหาคำตอบ หรือต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายจำนวนมาก ในการวิจัยนี้จึงใช้ Mini Computer ช่วยในการจำลองผลของการให้บริการในรอบเวลา 4200 นาที ทั้งนี้จะได้ทดสอบความถูกต้องของแบบจำลองโดยการตรวจสอบผลลัพธ์บางค่ากับข้อมูลจริงในช่วงเวลาที่เท่ากัน นอกจากนั้นจะตรวจสอบด้วยสมการของแบบจำลองแถวคอย

ในการจำลองผลของระบบแถวคอยมี input ที่สำคัญซึ่งต้องใช้ตลอดเวลาของการจำลองผล คือ เวลาที่หน่วยเข้ารับบริการมาถึงระบบและระยะเวลาที่ใช้ในการบริการ ดังนั้นเพื่อความสะดวกในการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ด้วย Computer Program จะใช้โปรแกรมย่อยช่วยในการสร้าง (Generate) ค่า input ทั้งสองนี้

1. <u>การสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ของเวลาที่เครื่องบินเข้ามาถึงระบบ</u>

โดยทั่ว ๆ ไปในการจำลองผลของแถวคอยมักจะพิจารณารูปแบบของการเข้ารับบริการ (Arrival Pattern) ในเทอมของช่วงเวลาที่เครื่องบินแต่ละเครื่องเข้ามาห่างกัน (Inter arrival time) จากการวิเคราะห์ข้อมูลทราบว่าอัตราการเข้ารับบริการของท่าอากาศยาน ฯ มีการแจกแจงแบบปัวซอง หรือกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า ช่วงเวลาที่ระบบเข้ามาถึงแถวคอยห่างกันแต่ละเครื่องมีการแจกแจงความถี่แบบเอ็กซ์โพเนนเชียล ซึ่งมีรูปแบบของฟังค์ชั่นดังนี้

$$f(t) \quad = \quad \lambda e^{-\lambda t} \qquad t \geq 0$$

และรูปแบบฟังค์ชั่นของการแจกแจงความถี่สะสมเป็น

$$F(t) = 1 - e^{-\lambda t} \qquad 0 \leq F(t) \leq 1$$

เมื่อแทนค่าสมการด้วยค่า $\log_e$ จะได้

$$\lambda t = -\log_e \{1 - F(t)\}$$

โดยที่ค่า $F(t)$ มีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 1

ถ้ากำหนดให้ R_i เป็นตัวเลขสุ่มใด ๆ (Random number) ซึ่ง

$$R_i = 1 - F(t) \qquad 0 \leq R_i \leq 1$$

$$t_i = -\frac{1}{\lambda} \log_e R_i \qquad (4.1)$$

ค่า t_i ที่ได้จะเป็นตัวแปรเชิงสุ่มที่มีรูปแบบของการแจกแจงความถี่แบบเอ็กซ์โพ-เนนเชียล

ในการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ของช่วงเวลาที่เครื่องบินเข้ามาห่างกันแต่ละเครื่องจึงใช้สมการ (4.1) ซึ่งเขียนเป็น Computer Program ภาษา BASIC ได้ว่า

```
T = (-1/L) * LOG(RND(1))
```

เมื่อ T เป็นเวลา

L เป็นอัตราเฉลี่ยของการเข้ารับบริการ

2. <u>การสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ของเวลาที่ใช้บริการ</u>

เวลาที่หอบังคับการบินใช้ในการบริการนำเครื่องบินลงแต่ละเครื่องมีการแจกแจงความถี่แบบปกติ ซึ่งมีฟังค์ชั่นของความน่าจะเป็นว่า

$$f(x) = \frac{1}{\sigma\sqrt{2\pi}} \cdot e^{-\frac{1}{2}\left(\frac{x-\mu}{\sigma}\right)^2}$$

เนื่องจากการแจกแจงความถี่แบบ Continuous uniform distribution มีค่าฟังค์ชั่นว่า

$$f(x) = \frac{1}{b - a} \quad , \quad a < x < b$$

เมื่อ $a = 0$ และ $b = 1$

ค่าฟังค์ชั่นของการแจกแจงความถี่สะสมจะได้

$$f(x) = x \quad , \quad 0 < x < 1$$

$$x = R_i$$

ดังนั้นค่าเฉลี่ยของการแจกแจงความถี่มีค่า

$$\mu = \frac{a + b}{2}$$

$$= \frac{1}{2}$$

และ

$$\sigma^2 = \frac{(b - a)^2}{12}$$

$$= \frac{1}{12}$$

เมื่อใช้ทฤษฎีทางสถิติเกี่ยวกับ Central Limit Theorem จะได้ว่า เมื่อมีการแปรผันของตัวแปรเชิงสุ่ม n ตัว ตัวแปรเชิงสุ่มเหล่านั้นจะถูกประมาณว่ามีการแจกแจงความถี่แบบปกติ[1] (Approximately Normal Distribution) ด้วยค่าเฉลี่ย n/2 และค่าเบี่ยงเบนมาตราฐาน n/12 ค่าตัวแปรเชิงสุ่มที่มีรูปแบบการแจกแจงความถี่แบบปกติจะได้จากสมการ

$$x = \frac{\sigma}{\sqrt{n/12}} \Sigma R_i + (\mu - \frac{n}{2} \frac{\sigma}{\sqrt{n/12}})$$

---

[1] Frederick S. Hillier, Gerald J. Lieberman, op.cit., P.450.

ในทางปฏิบัติเพื่อหาค่าตัวแปรเชิงสุ่ม x นิยมกำหนดให้ n มีค่าเท่ากับ 12 จึงจัดรูปสมการใหม่ได้ว่า

$$x = \sigma \left(\sum_{i=1}^{12} R_i - 6.0\right) + \mu \qquad (4.2)$$

ในการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ของเวลาที่ใช้ในการนำเครื่องบินลงสู่สนาม จึงใช้สมการ 4.2 ซึ่งเขียนเป็น Computer Program ภาษา BASIC ได้ดังนี้

```
        K  =  0
FOR     I  =  1 TO 12
        K  =  K + RND(2)
  NEXTI
        X  =  D * (K - 6.0) + M
```


เมื่อ X เป็นค่าตัวแปรเชิงสุ่มที่มีการแจกแจงความถี่แบบปกติ

D = ค่าเบี่ยงเบนมาตราฐาน

M = ค่าเฉลี่ยของระบบ

K = ผลรวมของตัวแปรเชิงสุ่ม 12 ตัว

3. <u>การสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ของระบบแถวคอยเครื่องบิน ณ ท่าอากาศยานกรุงเทพ ฯ</u>

เมื่อได้แบบจำลองของ input ที่สำคัญทั้ง 2 ส่วนแล้วต่อไปเป็นการสร้างแบบจำลองของระบบแถวคอยเครื่องบิน ณ ท่าอากาศยานกรุงเทพ ฯ ในปัจจุบัน คือ ให้บริการนำเครื่องบินลงสู่สนามเพียง 1 ทางวิ่ง เพื่อความสะดวกในการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ด้วย Computer program จึงสร้างผังงาน (flow chart) ของระบบเสียก่อน โดยสรุปกรรมวิธีของการให้บริการได้ดังนี้

<u>รูปที่ 12</u> ผังงานของการให้บริการ 1 ทางวิ่ง

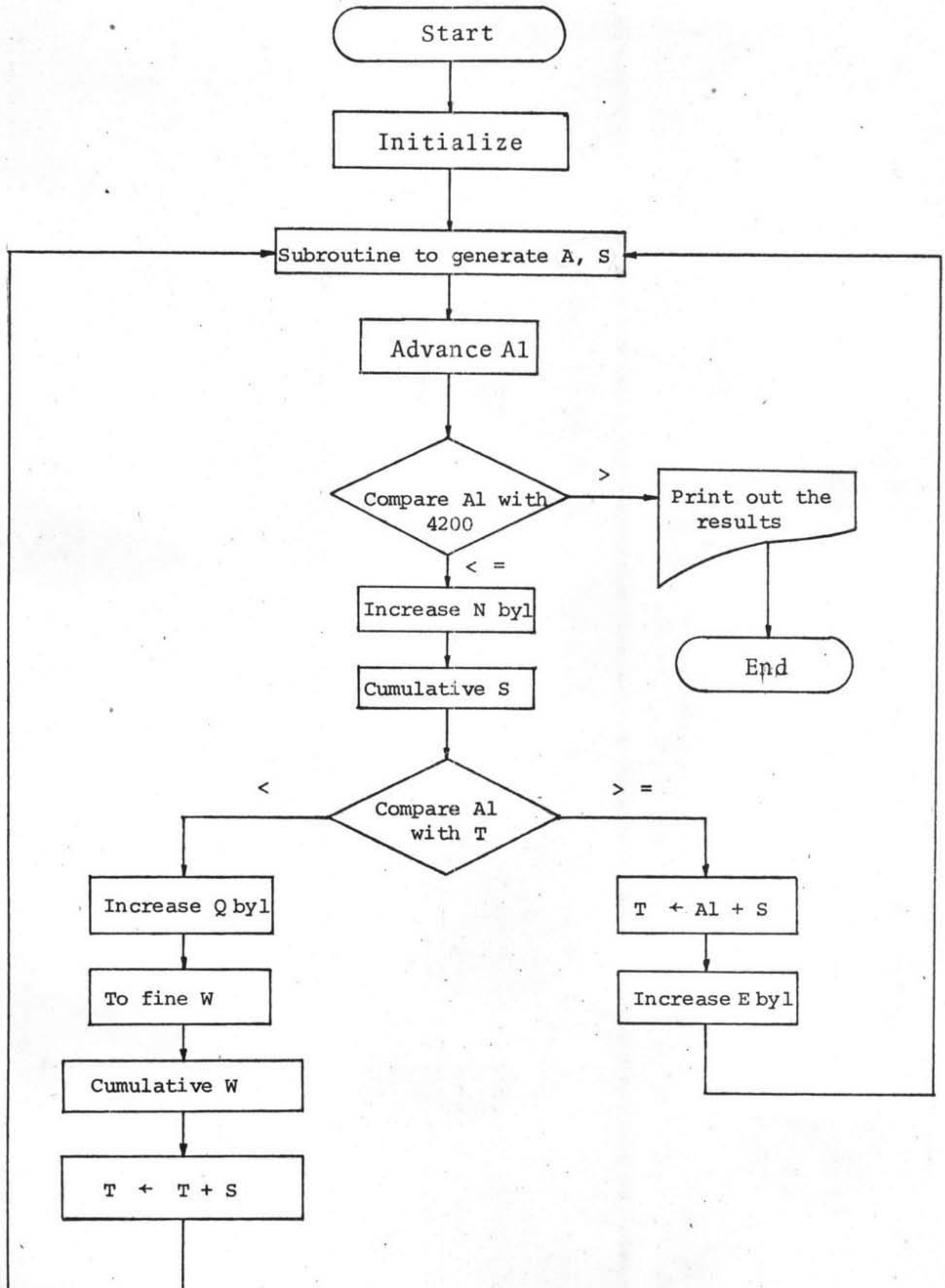
Start
Initialize
Subroutine to generate A, S
Advance A1
Compare A1 with 4200
>
Print out the results
End
< =
Increase N by1
Cumulative S
Compare A1 with T
<
> =
Increase Q by1
To fine W
Cumulative W
T ← T + S
T ← A1 + S
Increase E by1

ท่าอากาศยาน ฯ เปิดบริการเวลา 0000 เครื่องบินลำแรกที่เข้ามาถึงท่าอากาศยาน ฯ จะนำเครื่องบินลงได้ทันที เพราะทางวิ่งว่าง ส่วนเครื่องบินลำถัด ๆ ไปหากเข้ามาถึงท่าอากาศยาน ฯ ในเวลาที่ทางวิ่งว่างจะนำเครื่องบินลงได้ทันที แต่ถ้าเข้ามาถึงในขณะที่เครื่องบินลำที่เข้ามาถึงก่อนยังได้รับบริการนำลงไม่เรียบร้อย เครื่องบินลำที่เข้ามาใหม่จะต้องเสียเวลารอคอยจนกว่าเครื่องบินเหล่านั้นจะได้รับบริการนำลงจนเสร็จสิ้น

ระบบของแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ที่ใช้จะมีองค์ประกอบของตัวแปรดังนี้

A = ช่วงเวลาที่เครื่องบินเข้ามาถึงท่าอากาศยานห่างกันแต่ละเครื่อง

A1 = เวลาที่เครื่องบินลำล่าสุดเข้ามาถึงระบบ

S = เวลาที่ใช้ในการนำเครื่องบินลงแต่ละเครื่อง

S1 = เวลาที่ใช้ในการบริการทั้งสิ้น

N = จำนวนเครื่องบินทั้งหมดที่เข้ามาใช้บริการ

E = จำนวนเครื่องบินที่สามารถนำเครื่องบินลงสู่สนามได้ทันที

Q = จำนวนเครื่องบินที่เข้ามาถึงท่าอากาศยาน ฯ แล้วต้องบินรอคอย

W = เวลาที่เครื่องบินแต่ละเครื่องใช้ในการบินรอคอย

W1 = ผลรวมของเวลาที่เครื่องบินทั้งหมดใช้ในการบินรอคอย

T = เวลาที่สนามบินพร้อมจะให้บริการนำลง

ดังนั้นหาก $A1_i > T_i$ เครื่องบินจะสามารถนำลงได้ทันที แต่ถ้า $A1_i < T_i$ เครื่องบินจะต้องคอยด้วยเวลา $T_i - A1_i$ ขั้นตอนของการจำลองผลดังกล่าวแสดงตามผังงานดังรูปที่ 12

4. <u>ผลลัพธ์การจำลองผล</u>

โดยใช้รอบของการจำลองผลเทียบกับเวลาที่ให้บริการ 4200 นาที ได้ทำการจำลองผล 20 รอบ ได้ผลลัพธ์แสดงตามตารางที่ 12

ตารางที่ 12 แสดงผลลัพธ์จากการจำลองผลของระบบปัจจุบัน

ครั้งที่	จำนวนเครื่องบินที่เข้ารับบริการทั้งสิ้น	จำนวนเครื่องบินที่สามารถนำเครื่องลงได้ทันที	จำนวนเครื่องบินที่ต้องบินรอคอย	อัตราเฉลี่ยของการเข้ารับบริการต่อชั่วโมง	เวลาเฉลี่ยที่ใช้ในการบริการนำลง	ผลรวมของเวลาทั้งหมดที่ใช้ในการบินรอคอย	เวลาเฉลี่ยของเครื่องบินที่ใช้ในแถวคอย	ความน่าจะเป็นที่เครื่องบินสามารถนำลงได้ทันที
1	517	163	354	7.39	5.77	3092.92	5.98	0.32
2	528	134	394	7.54	5.87	4440.51	8.41	0.25
3	520	167	353	7.43	5.54	3228.38	6.21	0.32
4	530	139	391	7.57	5.77	4236.20	7.99	0.26
5	524	141	383	7.49	5.69	4934.68	9.42	0.27
6	517	154	363	7.39	5.61	3180.56	6.15	0.30
7	513	151	362	7.33	5.66	4309.99	8.40	0.29
8	520	154	366	7.43	5.70	3846.19	7.40	0.30
9	518	152	366	7.40	5.75	3250.75	6.28	0.29
10	530	142	388	7.57	5.59	3667.27	6.92	0.27
11	519	164	355	7.41	5.57	3583.65	6.90	0.32
12	513	156	357	7.33	5.76	3750.51	7.31	0.30
13	525	154	371	7.50	5.61	3591.76	6.84	0.29
14	516	168	348	7.37	5.59	3494.15	6.77	0.33
15	521	162	359	7.44	5.60	3719.62	7.14	0.31
16	523	161	362	7.47	5.73	3169.53	6.06	0.31
17	526	141	385	7.51	5.78	3939.22	7.49	0.27
18	524	139	385	7.49	5.78	3353.75	6.40	0.27
19	520	155	365	7.43	5.90	4378.56	8.42	0.30
20	510	153	357	7.29	5.74	3923.62	7.69	0.30
เฉลี่ย	520.70	152.50	368.20	7.44	5.70	3754.59	7.21	0.29
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	5.45	9.91	13.86	0.08	0.10	489.76	0.93	0.02

<u>การทดสอบแบบจำลอง</u>

เพื่อให้มีความมั่นใจว่าแบบจำลองที่สร้างขึ้นมีความถูกต้องสามารถใช้จำลองผลแทนระบบจริงได้ จึงทำการทดสอบแบบจำลองโดยการนำผลลัพธ์จากการจำลองผลมาเปรียบเทียบกับผลที่เกิดขึ้นกับระบบจริง ๆ ผลการเปรียบเทียบแสดงดังตารางที่ 13

<u>ตารางที่ 13</u> แสดงการเปรียบเทียบผลลัพธ์ของการจำลองผลและผลจากการเก็บข้อมูล

	การจำลองผล	เก็บข้อมูล	ความแตกต่าง คิดเป็นร้อยละ
จำนวนเครื่องบินที่เข้ารับบริการทั้งสิ้น	521	521	0.0
จำนวนเครื่องบินที่สามารถลงได้ทันที	153	141	+ 8.51
จำนวนเครื่องบินที่ต้องบินรอคอย	368	380	- 3.16
อัตราเฉลี่ยของเครื่องบินที่เข้ารับบริการ	7.44	7.44	0.0
เวลาเฉลี่ยในการใช้บริการ	5.70	5.68	+ 0.35
ผลรวมของเวลาทั้งหมดที่ใช้ในการรอคอย	3754.59	3950.5	- 4.96
เวลาเฉลี่ยของเครื่องบินทั้งหมดในแถวคอย	7.21	7.58	- 4.88
ความน่าจะเป็นที่เครื่องบินสามารถลงได้ทันที	0.29	0.27	+ 7.40

จากตารางที่ 13 จะเห็นว่าผลลัพธ์จากการจำลองผลกับผลลัพธ์จากข้อมูลแตกต่างกันไม่เกิน ± 10% ซึ่งนับว่าใกล้เคียงมาก และเพื่อให้แน่ใจยิ่งขึ้นจะทดสอบเวลาเฉลี่ยในแถวคอยจากการจำลองผลด้วยแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ของแถวคอยอีกครั้งหนึ่ง

$$\because \quad W_q = \frac{\rho^2 + \lambda^2\sigma^2}{2\lambda(1-\rho)}$$

เมื่อ $\rho = \frac{\lambda}{\mu}$

$\because \quad \lambda = 0.124$ เครื่อง/นาที

$\mu = 0.176$ เครื่อง/นาที

$\sigma^2 = 3.828$

$\therefore \quad W_q = 7.6$ นาที

$\therefore$ จะเห็นได้ว่า ผลจากการจำลองผลมีค่าน้อยกว่าค่าตามทฤษฎีเพียงร้อยละ 5.13 เท่านั้น

สรุปได้ว่าแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ที่สร้างขึ้นสามารถใช้จำลองผลแทนระบบจริง ๆ ได้